

φθόγγος 'so', i aquest, de φθέγγομαι 'jo pronuncio'.
 □ 1.ª doc.: c. 1390, L. d'Aversó.

En la introducció al *Torcimany* ja posa *dip-tonje* entre les figures de dicció (1, 58). Com que l'usaren força els mestres de poètica i retòrica, devia vulgaritzar-se relativament, i amb sentits més o menys translatívics o impropis, com ara 'dissonància' (o 'desafinació'), que és amb el que deu figurar en la disputa valenciana de *Viudes e donzelles*, c. l'a. 1500, en rima: «mes les que mostren en les vides / perfets relonges, / ζcom les notau de tants *diphthonges*, / crims y deffaltz?» (v. 673): no veig raó ni punt de suport per suposar que signifiqui «falsia» com suposa *AlcM*. També en el *Vocab. Cat.-Alemany* de 1502, i «*Diftongo: diphthongus*», Lacav., 1695.

DERIV.: *Diftongar. Diftongació.*

Altre CPT.: *Triftong.*

Difugi, V. defugir (FUGIR) Difumar, difumí, difuminar, V. fum Difunt, V. funció Difús, difusió, difusor, V. difós Digàstria, V. gàstria Digen, V. gènere Digerir, digest, digestió, digestiu, V. gest Dígina, V. gineceu (androgín, ginandra) Dígit, dígitació, digital, digitalina, dígit, V. dit

DIGNE, pres del ll. *dignus* id. □ 1.ª doc.: c. 1200, *Homilies*.

«-- Fer bones obres: que quan venrà al dia de la Resurrecció, que *dignes* siam de redebre lo <cors> preciós de Jh. Crist», *Hom.*, 7r17; «si-us volets combatre ab mi --- e que vejam qual dona és mellor e pus bella e *digna* de major honor, no-m fan temor les vostres rahons», Lull (*Blanq.* II, 39.25); «Sent Basili --- amenà l'emfant a la esgleya e així él fo fet *digne* ab lo menestir», *VidesR*, f° 49v1 (règim més tard desusat, que calca l'ablatiu llatí «*dignum* sancto mysterio»); «O quina glòria és per a la mare tenir fill jove e dispost, que-s sia trobat e-s trobe en semblants batalles, *dignes* de gloriosa fama», JoMartorell (*Ag.* I, 62). En altres llengües romàniques aquest adjectiu fou continuat per via hereditària i popular, it. *degno*, oc. ant. *denb*, forma que es perdé a casa nostra abans de començar la tradició literària, però que degué existir, i que apareix conservada en derivats.

DERIV.: *Dignitat* [S. XIII], ll. *dignitas*, -atis: «la segona rason és la *dignitat* del cors d'ela», *VidesR*, f° 175r2, n. 3 (trad. «corporis eius dignitas», 511); «él dix que no faria, qu'él era bisbe e havia major *dignitat* que él no havia», Jaume I (*Cròn.*, 227); 'alt rang, càrrec elevat' «elegí lo dit rey Ròmulus mil hòmens jóvens --- e armà-ls e féu-los cavallers, e posà-ls en *dignitats* e donà-ls grans nobleses», JoMartorell (*Ag.* I, 96, que també l'usa com a mer abstracte de *digne*: II, 119; II, 2; I, 93); «capiró de jurat ---; roba de estat o *dignitat*: vestis insignis», OPou (*ThPu.*, 316); d'on *dignatari* o *dignitari*; *dignitós* italianisme desusat i que no s'ha d'imitar. *Indigne* [Lull]: «és --- *indigne* que sia papa» (*Blanq.* II, 136.16); també *ibid.* I, 109.3; *endigne* en un report anònim de 1309 que potser sigui del mateix Lull (Finke);

indignitat [1695, Lacav.].

Del preliterari *deny*, i com a descendent popular del ll. *DIGNARE* o *DIGNARI* 'judicar digne', es deriva l'antic verb *denyar* o *denyar-se* 'tenir per digne', 'condescendir' (amb grafia incompleta -n- per η): «que Jh. Crist nos *den* portar denant los àngels del cel», *Hom.* (f° 3v4, *EntreDL* I, 136, n. 33); «e-l castel de Corbins, quan Déus aquel a mi serà *deynat* redre», doc. segona meitat S. XIII (*BABL* VII, 34); «aquel qui l'arca, e-l temps del diluvi *deynà* salvar», *CostTort.* (ed. Ol., p. 474); «tenint lo coltell en la mà de la mia lengua, no-m *denyava* tallar la corda del meu coll (e açò per confessió), ni raure la ronya del meu cap, ço és que leixàs la malvada consuetud del pecat», Bòliver (*Excitatori*, p. 74 trad. *non dignabar*); amb un ús pregnant 'dignar-se permetre, deixar': «la bona dona, la qual, per la gran amor que a son fill havia, no-l *denyava* partir de si ---», *Curial* (NCL I, 210).

Més tard el reemplaçà la forma cultista *dignar-se* [1695, Lacav.]: «ni tan solament se ha *dignat* mirar-lo» (més rarament i potser no sense influència francesa, tr.: «Déu ha *dignat* fer-se home», també Lacav.); el *Dfa.* en dóna exs. amb una construcció de a: *no va dignar-se a respondre; Senyor, digneu-vos a escoltar-nos*, però em sembla que sempre ha estat més usual la irreprotxable construcció sense preposició, que és la que ja apareix en Lacav. i l'única que veiem en els nombrosos exemples del *denyar* antic (ací ni en *AlcM*): *s'ha dignat fer...*, *digneu-vos concedir-me...*: no he sentit mai altra cosa, ni en recordo casos escrits, algun cop sí *dignar-se de; denbar, o se denbar* és molt freqüent en oc. ant. des dels Ss. XII i XIII i sempre construït sense a (Rayn. III, 49). *Dignació. Condigne.*

Desdenyar [S. XIII, Jaume I, i freqüent des del S. XV]: amb diversos matisos però imponent-se aviat el que ja tenim en Ausiàs: «aquell delit a què ma carn m'empeny / e lo voler no-l *desdenya* per seu» (cXX, 8d); fins llavors se'n troben d'altres que recorden el de l'it. *sdegnare* (anàleg a 'indignar'), com en JRoig, on és 'despitat, indignar': «negres bodes, / quals ab Herodes / fé sa cunyada, / fort *desdenyada* / per sa doctrina» (*Spill*, v. 8010), però en un llenguatge com el de Jaume Roig un italianisme és netament increïble, per tant dubto molt que hàgim de judicar italianisme (com assegura *AlcM*) els exs. de *desdenyós* i *desdeny* que cita del *Corbatxo* i el *Decameron* (obres de català molt genuí per bé que siguin traduccions lliures d'originals de Boccaccio).

Desdeny [segle XIV, *Crònica* del rei En Pere III, el Cerimoniós, Franc. *Corbatxo*; 1372, JMarc, *Dicc. de Rims*]. *Desdenyós* [S. XIV, *DAg.*]. En tot cas a descartar la idea que aquests mots s'hagin pres o imitat de l'italià (on són *sdegnare, sdegno, sdegnoso*), car ja apareixen sovint *desdenbar, desdenb, esdenb* i *desdenbós*, en trobadors des dels S. XII (Rayn. III, 49; *PSW* II, 135-6), i si la memòria no m'enganya, es troba també, almenys el verb, en els nostres (com Cervet): és sabut que el cast. *desdén* i el port. *desdém* foren manlevats de l'occità, com ho mostra llur ter-